

Пачоский И.К. Список растений, обитающих на территории Государственного Заповедника «Аскания-Нова» // Известия Гос. степн. запов. Аскания-Нова. — Херсон, 1923. — Вып. 2-ой. — С. 97-144.

Слепченко Л.А. Интродукция василька Талиева в ботаническом парке «Аскания-Нова» // Бюл. Главн. ботан. сада АН СССР. — М.: Наука, 1988. — Вып.147. — С. 13-17.

Флора УРСР. Рід *Centaurea L.* — К.: Наукова думка, 1965. — Т.12. — С. 9-31.

Червона книга Української РСР. — К.: Наукова думка, 1980. — 500 с.
Червона книга України. Рослинний світ. Під ред. академіка Ю.Р. Шеляга-Сосонка. — К.: Вид-во «Укр. енциклопедія», 1996. — 608 с.

Teetzmann F. Ueber die S drussischen Steppen und über die darin im Taurischen Gouvernement belegen Beisitzungen des Herzogs von Anhalt-Köthen (geschr. im Januar 1842) // Beiträge zur Kenntniss des Russischen Reiches und der angränzenden Länder Asiens. — St.Petersburg, 1845, elftes Bändchen. — S. 89-135.

Авторка

Дрогобич Неля Юхимівна,

зав. лабораторією біомоніторингу і заповідного степу

Робоча адреса: вул. Фрунзе, 8, Асканія-Нова,

Чаплинський р-н, Херсонська обл., 73230

Роб. тел.: 8-05538-6-11-47

Дом. тел.: 8-05538-6-16-31

НОВЫЕ И РЕДКИЕ НА УКРАИНЕ ВИДЫ ВЫСШИХ РАСТЕНИЙ С ТЕРРИТОРИИ КРЫМА В ГЕРБАРИИ НИКИТСКОГО БОТАНИЧЕСКОГО САДА

Уманец О.Ю.

Черноморский биосферный заповедник НАН Украины,
г. Голая Пристань

Получив возможность ознакомления с материалами крымской части гербария Никитского ботанического сада, за что сердечно благодарим сотрудников отдела природной флоры и растительности, мы выявили в нем ряд образцов видов высших растений новых и редких для территории Украины, а также некоторых причерноморских эндемиков, ареал которых ранее на территорию Крыма не распространялся.

Helichrysum tenderiense Umanets 2000, Ботан. журн., 85, 5 : 129 — причерноморский, вероятно эндемичный, литоральный вид серии *Arenaria*, описанный нами с песчано-ракушняковых наносов острова-косы Тендра. До настоящего времени был известен только из *locus classica* (Уманец, 2000 б). В гербарии Никитского ботанического сада хранятся два образца данного вида, свидетельствующие о произрастании его на территории Крыма: Коктебель — Феодосия, 19.VIII. — I.X.1919. Собр. А.Н. Смирнова; Старый Крым. Склоны Боль-

шого Агармыша, 13 августа 1927 года. Собр. Т. Цырина. Таким образом, *H. tenderiense* впервые приводится нами для флоры Крымского полуострова.

Helichrysum corymbiforme Oppert. ex Katina 1952, Укр. бот. журн., 9, 3 : 87. Образец этого вида собран в окрестностях города Карасубазара (ныне Белогорск), 16. VIII. 1909. П.В. Крыжевский. Ранее для территории Крыма этот вид не приводился (Голубев, 1984; Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980; Дидух, Шеляг-Сосонко, 1982; Новосад, 1992).

Elytrigia striatula (Rune mark) Holub, 1974, Folia Geobot. Phytotax. (Praha) 9, 3 : 270. — *Elymus striatulus* Rune mark, 1972, Bot. Not. (Lund), 125:419; Rune mark, 1962, Hederitas, 48 : 548, nom.nud. — *Elymus farctus* (Viv.) subsp. *bessarabicus* var. *striatulus* (Rune mark) Melderis, 1985, Fl. Turkey, 9:226. Впервые для территории восточной Европы вид указан нами из местонахождений в Северном Причерноморье (Уманец, 2000 а). Как показывает анализ гербарных материалов, хранящихся в Никитском ботаническом саду, в Крыму вид приурочен к тем же экологическим условиям, что и в целом в Северном Причерноморье — к узкой песчаной полосе по берегу моря. Просмотренные экземпляры: Донузлавская пересыпь, песчаная полоса по берегу моря, 9. IV. 1917. Собр. А. Донгъ; Донузлавская пересыпь, песчаная полоса по берегу моря близ Биляуса Евпаторийского, 9. VI. 1917. Собр. В. Васильев; Керченский полуостров, оз. Чокрак, пересыпь, 31.V. 1925. Собр. S.Dzevanovsky; между Евпаторией и Сарабузань, 16-10. VI. 1911. Собр. Яната; г. Евпатория Таврической губернии, на приморских песчаных дюнах, 1/2. VII.1912. Собр. Коронькин; Арабатская стрелка, окр. с. Валок, 13.05. 1983, Собр. В.В. Корженевский. Вид впервые приводится для флоры Крымского полуострова.

Artemisia trautvetteriana Bess. 1845, Mem. Pres. Acad. Sci. petersb. div. Sav. 4 : 464; Поляков, 1961, Фл. СССР, 26 : 537; Tutin, 1976, Fl.Europ. 4 : 185; Леонова, 1994, Фл. Е.ч. СССР, 7 : 168.

М. В. Клоков (1962) определил данный вид как критический, с запутанной синонимикой. Позже приходит к выводу (Клоков, 1981), что *Artemisia trautvetteriana* Bess. (*A. arenaria* D.C. р.р.) М.В. является южнопричерноморским эндемичным видом, относящимся, по мнению крупнейшего знатока рода И.М. Крашенинникова, к монотипному ряду *Trautvetteriana*.

Ознакомившись с гербарными материалами БИН, мы принимаем границы данного вида в объеме, очерченном Т.Г. Леоновой (1994). Именно в этом понимании мы приводим *A. trautvetteriana* для территории Крыма. Исследованный образец: Донузлавская пересыпь, 19 окт. 1966. Собр. В.М. Косых.

Новые виды, приводимые нами для территории Крыма относятся (за исключением, возможно, лишь *H. corymbiforme*) к специфическому псаммофильно — литоральному Азово-Черноморскому флористическому комплексу, требующему изучения и охраны на территории Украины (Уманец, 2002). Приведенные нами данные подтверждают уже высказанное мнение (Ена, 2002), что проведение исследований по систематическому и ботанико-географическому изучению флоры Крыма, особенно, узко-эндемичных, как правило, критических в систематическом отношении видов, несомненно, не закончено и должно осуществляться на самой широкой основе, что позволит более объективно подойти к вопросам охраны уникальной флоры и растительности полуострова.

Литература:

Голубев В.Н. Биологическая флора Крыма. — Ялта, 1984. — 212с. Деп. в ВИНИТИ 30.04.84., N 5770.

Дидух Я.П., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Карадагский государственный заповедник. Растительный мир. — Киев: Наук. думка, 1982. — 152 с.

Ена А.В. О новой оценке эндемизма флоры Крыма // Заповедники Крыма. Биоразнообразие на приоритетных территориях: 5 лет после Гурзуфа. Материалы II научной конференции. 25-26 апреля 2002, Симферополь, Крым. — Симферополь, 2002. — С.71-74.

Клоков М.В. Рід Полін — *Artemisia L.* // Флора УРСР. — Київ, — 1962. — Т. 11. — С. 307-348.

Клоков М.В. Псаммофильные флористические комплексы на территории УССР (опыт анализа псаммофитона) // Новости сист. высш. и низш. раст. 1979. — К.: Наук. думка, 1981. — С.90-150.

Леонова Т.Г. Род Полынь — *Artemisia L.* // Флора Европейской части СССР. — Санкт-Петербург: Наука, 1994. — 7. — С. 150 — 174.

Новосад В.В. Флора Керченско-Таманского региона. — К.: Наук.думка. — 1992. — 275 с.

Уманец О.Ю. *Elytrigia striatula* (Poaceae) — новый вид для Восточной Европы. // Бот. журн. — 2000, т. 85, N 5, — С. 129-130.

Уманец О.Ю. Новый вид рода *Helichrysum* (Asteraceae) с Черноморского побережья // Бот. журн. — 2000, т. 85, N 8, — с.112-113.

Уманец О.Ю. Созологические аспекты псаммофитно-литоральной флоры и растительности Северного Причерноморья // Заповедники Крыма. Биоразнообразие на приоритетных территориях: 5 лет после Гурзуфа. Материалы II научной конференции. 25-26 апреля 2002, Симферополь, Крым. — Симферополь, 2002. — С.257-259.

Шеляг-Сосонко Ю.Р., Дидух Я.П. Ялтинский горно-лесной государственный заповедник. — Киев: Наук. думка, 1980. — 180 с.

cr27zap@alushta.ylt.crimea.com

РЕЗУЛЬТАТИ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ В НПП «ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ»

Кучинська О.П., Чайка Н.А.

Національний природний парк «Подільські Товтри»

тел./факс(038-49)32771;

Хмельницька область, м.Кам'янець-Подільський,

пл.Польський ринок, 6.

Зміни клімату мають суттєві наслідки, зокрема, для водних та лісових ресурсів. Вони супроводжуються екстремальними явищами погоди, а саме ураганами, повеннями, посухами, змінами по сезонах стоку рік, вологості ґрунтів, виснаженням ресурсів прісної води.

Науково-дослідна лабораторія екомоніторингу НПП «Подільські Товтри» проводить метеорологічні спостереження на території НПП. Спостереження за фізичними процесами, що проходять в атмосфері і на поверхні землі, проводяться на метеомайданчиках в смт. Стара Ушиця, смт. Сатанів та м.Кам'янець-Подільський з метою отримання інформації для нагромадження і уза-

гальнення об'єктивних даних про метеорологічний режим на природно-заповідних територіях. Узагальнені результати досліджень використовуються для проведення аналізу динамічних змін кліматичних умов як окремих розділ Літопису природи НПП «Подільські Товтри» і оформляються з використанням графічної комп'ютерної програми «Excel».

Спостереження включають виміри значень метеорологічних елементів в певні терміни і визначення їх основних характеристик, зокрема інтенсивності та небезпеки для природно-заповідних об'єктів найбільш суттєвих атмосферних явищ.

Спостереження за станом погоди проводяться на протязі доби через певні інтервали часу по слідуючих показниках: температура, атмосферний тиск, вологість повітря, кількість опадів, швидкість і напрям вітру і ін. відповідно до вимог «Настанови гідрометеорологічним станціям і постами», Ленінград, 1981 та «Методики проведення комплексного моніторингу природного середовища», Київ, 1996.

На основі виконаних досліджень робляться узагальнення про: тривалість сонячного сяйва в годинах; кількість днів без сонця; кількість опадів в міліметрах; середнє число днів з твердими, рідкими, змішаними опадами; абсолютний та середній абсолютний максимум температур; абсолютний та середній абсолютний мінімум температур; середньомісячну відносну вологість; середньомісячний тиск; середньомісячну температуру повітря; середнє число днів із сильним вітром (> 15 м/с); повторення вітру, штилів від загального числа. Температура атмосферного повітря та кількість опадів є основними кліматичними показниками, за допомогою яких можна проаналізувати тенденції зміни клімату. Дані спостережень свідчать про те, що при порівняно невеликих змінах середньорічної температури (температура атмосферного повітря має тенденцію до зростання) клімат теплішає, істотно більшими є зміни для окремих сезонів, спостерігається збільшення температури в січні, малосніжна і тепла зима та зниження температури в липні. Слід звернути увагу на таку закономірність, що більшим є потепління на північному заході (смт.Сатанів), меншим на півдні (смт. Стара Ушиця). Зростання кількості атмосферних опадів припадає на літній період — 60-70% річної норми (червень, липень), взимку їх кількість практично не змінюється.

Істотний вплив на функціонування природних екосистем та екологічний комфорт рекреантів має вітровий режим. Він характеризується певною закономірністю, що зумовлена як циркуляцією повітряних мас, так і рельєфом місцевості. Протягом року найменша середня швидкість вітру, коли переважають малоактивні процеси.

Результати метеорологічних спостережень використовуються при проведенні робіт наукового відділу НПП «Подільські Товтри» за слідуючими напрямками: дослідження біорізноманіття з метою охорони, збереження, відтворення та раціонального використання; вивчення ландшафтних систем НПП та розробка шляхів охорони, збереження та раціонального використання; дослідження геологічних об'єктів та розробка особливостей їх використання; ведення екомоніторингу з метою проведення оптимізації природокористування. Кліматичні умови певних територій НПП «Подільські Товтри» враховуються при закладці постійних пробних площ в природоохоронних дільницях для проведення моніторингових досліджень флори та рослинності.